PREOSTANEK

TOM McCARTHY

PREOSTANEK

PREVEDEL MARKO BAUER

SOPHIA
Ljubljana 2026

Za moja starša

VSEBINA

Tom McCarthy, Predgovor k slovenski izdaji vii

Poglavja
1 · 1 | 2 · 17 | 3 · 39 | 4 · 59 | 5 · 75
6 · 91 | 7 · 111 | 8 · 135 | 9 · 155 | 10 · 173
11 · 187 | 12 · 203 | 13 · 221 | 14 · 247 | 15 · 265
16 · 283

Zahvala 311

Opombe 315

Spremna beseda: Agri Ismaïl, Ko maščoba postane problem 319

Predgovor k slovenski izdaji

Da je *Remainder* naposled izšel v slovenščini, zame pomeni zaključek več kot petindvajsetletnega cikla. V zgodnjih devetdesetih sem živel v Pragi in nato v Berlinu, med razvalinami, ki jih je zapustil nenaden zlom hladnovojnega reda, v katerem sem odrasel. Poleti leta '91 sem obiskal Ljubljano in tam – v nekdanjem bunkerju – osuplo odkril najbolj kul klub na svetu. Nekoliko kasneje je slovenska rock skupina Laibach prišla v Berlin ter, namesto da bi v Volksbühne »izvedla koncert« ali imela celo »koncertno rezidenco«, svoji krovni organizaciji Neue Slowenische Kunst dala ustanoviti državo točno tam v stavbi, vključno z mejnim nadzorom (v avli si moral dati poštempljati potni list), zlovešče napravljenimi policisti in medijskim predstavnikom NSK-Staat, ki je užival v žaljenju novinarjev na uvodni tiskovni konferenci. Ta je nato predal besedo neznanemu slovenskemu filozofu po imenu Slavoj Žižek, ki se je s pomočjo Lyncha in Lacana lotil razlagati, kako bi se politične rede, tako kot psihoanalitične, dalo utemeljiti na brezdržavnosti in manku.

Na podlagi svojega študija iz književnosti sem bil tedaj že dodobra prežet z logiko in estetiko ponavljanja oziroma rekonstrukcije. To je konec koncev jedro poznomodernih mojstrovin, kot so *Finneganovo bdenje, Čakajoč Godota* in *Trk* – ali, ko smo že pri tem, zgodnjemodernih, kot sta *Don Kihot* in *Hamlet* (katerega junak da, tako kot moj, pred celotnim dvorom rekonstruirati umor). Toda danes sem prepričan, da mi je izpostavljenost NSK, njenemu izzivalnemu izvajanju ikonografije, ki je zmešala označevalce komunizma in fašizma v oksimoronsko obliko iskrene ironije, pomagala izkristalizirati to vicojevsko oziroma marksov-

sko shemo (*ricorso*, tragedija, ki se vrača kot farsa), pomagala videti, kako je lahko nekaj tako absurdno, bedasto preprostega, kot je direktno preigravanje zgodovinskih dejanj in kretenj, patološko, avantgardno, reakcionarno (morda celo ključno za samo reakcionarnost) in subverzivno, vse naenkrat in hkrati.

Leta 2001, mesec zatem, ko sem končal pisanje knjige, je z neba nad Manhattnom padlo še več »nekih reči« in nastopil je nov svetovni red. Danes velik del prebivalstva planeta živi pod neposredno grožnjo napada z brezpilotniki, še večji del pa živi tako v razmerah nenehnega tehnološkega nadzorovanja kot v razmerah algoritemskega promptanja poti in zank, ki jim sledijo človeška dejanja in kretnje. V zahodnih državah je ponovno vzniknila (je sploh kdaj *po*niknila?) rasa kot osrednja prelomna črta, vzdolž katere se vršita nasilje in nadzor. V tem pogledu se zdi, da prizor, ki označuje točno polovico romana ter uprizori vampirsko belsko fetišizacijo trpljenja črncev kot »avtentičnega« *in* travmatično srečanje z drugim, skozi čigar obraz brez obraza – po Levinasu – na sceno stopita neskončnost in možnost etike, upodobi stanje, ki je od takrat, če kaj, še metastaziralo. Peščica belih psihopatov, ki dobesedno verjamejo, da je realnost velika simulacija, do potankosti izpiljena videoigra, katere najvišje stopnje so dosegli le oni sami, grozi, da bo svet spremenila v taborišče smrti, v katerem bodo izvršljive le rutine, ki jih bodo oni vnaprej pripisali ali razčlenili. Moj pripovedovalec premore nekaj (več kot nekaj) tega vzgiba in ambicije. Vendar je istočasno radikal, morda (na kar pomisli, ko vodi skupino rekonstruktorjev k banki, ki jo bodo vedno znova oropali, a tokrat zares) celo revolucionar, čeprav takšen (kar prav tako razume), čigar stvar še mora najti ime zase. Soočena z lokalizirano različico travme, ki je zgodovina, policija zgolj posname fotografije, očisti kri, nato pa ulico spet odpre za trgovanje; medtem se moj tip, ki se znova in znova vrača k podrobnostim dogodka, dotika neskončne zahteve, ki jo te postavljajo. Zatikati, spotikati se na

pregibih zgodovine, njenih simptomih, pomeni zavračati, da bi odobrili[1] to stvar (kot se izrazi kralj Klavdij), to stvar in njeno celotno čisto pozabljivost – to trmasto zavračanje je točka, na kateri pristna zgodovinska zavest in politika, ki jo ta omogoča, vznikneta, izbruhneta v sferi vidnega, izgovorljivega in (morda, morda pa le) izvedljivega.

Moj protagonist s svojimi blaznimi protislovji uteleša tako reakcionarno kot radikalno zgoraj omenjenih teženj, njihove spojene, vendar diametralno nasprotne privlačne sile in gone. Kot takšen (danes, petindvajset let kasneje, upam) nosi in kopiči vsa tveganja in zastavke, nevarnost in potencialnost naše dobe, kakor tudi preteklih in, po vsej verjetnosti, tistih, ki prihajajo.

TOM MCCARTHY, Nova Mehika, 2026

1 William Shakespeare, *Hamlet*, prev. Oton Župančič (Ljubljana, Mihelač: 1993), 13.

1/2

O sami nezgodi lahko povem zelo malo. Skoraj nič. Šlo je za nekaj, kar je padlo z neba. Tehnologija. Deli, koščki. To je to, čisto zares: vse, kar lahko razkrijem. Ni veliko, vem.

Ne gre za to, da bi bil sramežljiv. Bolj za to, da se – no, za začetek, dogodka niti ne spomnim. Je praznina: bel list, črna luknja. Premorem medle podobe, napol vtise: da me zadane oziroma da me je – oziroma, natančneje, da sem *na tem*, da me bo – zadelo; modra svetloba; ograja; svetlobe drugih barv; da me držijo nad nekakšnim pladnjem ali posteljo. Toda kdo lahko trdi, da so to avtentični spomini? Kdo lahko trdi, da si jih moj travmatiziran um ni preprosto izmislil ali jih potegnil od nekje drugod, iz kakšne druge reže, in jih vtaknil tja, da bi zamašil vrzel – krater –, ki jo je naredila nezgoda. Umi so vsestranske in premetene stvarce. Pravi preračunljivci.

In potem je tu še Zahteva. Klavzula. Pogoji Poravnave, ki so jih sestavili moj odvetnik ter stranke, institucije, organizacije – imenujmo jih *telesa* –, odgovorne za tisto, kar se mi je zgodilo, mi prepovedujejo, da o značaju in/ali detajlih incidenta govorim v kakršnikoli javni ali zabeležljivi obliki (ta del znam na pamet), in sicer pod grožnjo izgube celotne finančne odškodnine, ki mi je bila izplačana, plus kakršnegakoli presežka, ki bi se morebiti nabral (dobra beseda, »nabral«), medtem ko bi upravljal z njo – in povsem mogoče izgube še marsičesa drugega, kot mi je z resnobnim glasom povedal moj odvetnik. Kar je, da tako rečem, sklenilo zanko.

Poravnava. Ta beseda: *Poravnava*. *Po-ra-v-na-va.* Medtem ko sem beden, raztegnjen in zvezan ležal na hrbtu, so raznorazne

cevke in žice v moje telo potiskale eno stvar in iztiskale drugo, elektronski metronomi in mehi so pospeševali to in upočasnjevali ono, njihovo piskanje in hropenje pa je igralo name ter skozi moje neuporabno meso in organe teklo kot morska voda skozi spužvo – v mesecih, ki sem jih preživel v bolnišnici, se je ta beseda vsadila v meni in rasla. *Poravnava*. Prerila se je v mojo komo: Greg mi je bržkone govoril o njej, ko je prišel naokoli, da bi zijal v to, kar je nezgoda pustila za sabo. Medtem ko se je neprostor popolne pozabe v mojem nezavestnem umu raztezal in krčil v grobozrnate oblike in prizore – povečini v športne stadione, tekaške steze in igrišča za kriket –, čez katere se je predvajal glas komentatorja in me vabil, da komentiram skupaj z njim, se je beseda pridružila komentiranju: pogovarjala sva se o Poravnavi, čeprav ni ne eden ne drugi vedel, kaj prinaša. Tedne kasneje, ko sem se zbudil iz kome ter so me sneli s kapalne infuzije in mi uvedli kašasto gosto hrano, sem vsakič, ko sem skušal pogoltniti, pomislil na srednji del besede, *-v-*. Poravnava me je silila k bruhanju, preden me je prisilila k molku: o tem ni nobenega dvoma.

Še kasneje, med tedni, ko sem sedel na postelji ter lahko že razmišljal in govoril, a se še vedno nisem mogel spomniti ničesar o sebi, so mi Poravnavo prikazovali kot prihodnost, ki je dovolj močna, da bo protiutež moji nepreteklosti, trenutek, ki me bo naredil boljšega, celovitega, popolnega. Ko se je večina moje preteklosti naposled vrnila, po obrokih, tako kot pretekle epizode neke banalne žajfnice, vendar še vedno nisem mogel hoditi, so medicinske sestre dejale, da me bo Poravnava spravila nazaj na noge. Marc Daubenay me je obiskoval in seznanjal s tem, kako napreduje naša Poravnava,[1] medtem ko sem sedel v mavcu in čakal, da se mi poravnajo, zacelijo kosti. Ko je odšel, sem sedel in razmišljal o setih – šestih igrah pri tenisu ali toliko in toliko ujemajočih se skodelicah in krožnikih, scenografiji v gledališčih, vzorcih. Razmišljal sem o oddaljenih naselbinah v starodavnih

časih, vaških postojankah, prihuljenih pod sovražnim nebom. Razmišljal sem o ljudeh – morda plesalcih ali vojakih – prihuljenih, poravnanih s tlemi, čakajočih na začetek nekega dogodka.

Kasneje, mnogo kasneje, je Poravnava šla skozi. Iz bolnišnice sem bil že štiri mesece, s fizioterapije en mesec. Živel sem sam na robu Brixtona, v enosobnem stanovanju. Nisem delal. V podjetju, pri katerem sem bil do nezgode, agenciji za tržne raziskave, so mi dejali, da mi dajo plačan bolniški dopust do maja. Bil je april. Na delo se mi ni ljubilo vrniti. Nič se mi ni ljubilo početi. Nič nisem počel. Dneve sem preživljal z opravljanjem najbolj rutinskih dejavnosti: vstajal sem in se umival, hodil do trgovin in znova nazaj, bral časopise, sedel v svojem stanovanju. Včasih sem gledal teve, vendar ne veliko; celo to se mi je zdelo preveč proaktivno. Včasih sem se s podzemno zapeljal do postaje Angel, do pisarne Marca Daubenayja. Povečini sem zgolj sedel v svojem stanovanju in počel nič. Star sem bil trideset let.

Na dan, ko je Poravnava šla skozi, sem dejansko imel opravek: moral sem do letališča Heathrow pričakat prijateljico. Staro prijateljico. Letela je iz Afrike. Ravno sem hotel zapustiti stanovanje, ko je zazvonil telefon. Bila je Daubenayjeva tajnica. Dvignil sem telefon in njen glas je dejal:

»Olanger in Daubenay. Pisarna Marca Daubenayja. Vežem vas.«

»Kako, prosim?« sem dejal.

»Vežem vas,« je znova dejala.

Spomnim se, da sem začutil omotico. Stvari, ki jih ne razumem, mi povzročajo omotico. Po nezgodi sem se naučil, da stvari počnem počasi in razumem vsak gib, vsak del tistega, kar počnem. Da stvari počnem na takšen način, ni bila izbira: to je edini način, na katerega jih lahko počnem. Če ne razumem besed, jih dam nekomu izmed mojega osebja poiskati v slovarju. Tisti dan aprila, ko mi je Daubenayjeva tajnica telefonirala, še nisem imel osebja, sicer pa mi v tem primeru tudi ne bi mogli pomagati. Nisem vedel, kdo je *vas*, ki ga je vezala – Daubenay

ali jaz. Trivialna razlika, boste morda rekli, toda negotovost mi je še vseeno povzročala omotico. Položil sem roko na steno svoje dnevne sobe.

Po nekaj sekundah se je na zvezi pojavil Daubenayjev glas:

»Halo?« je dejal.

»Halo,« sem odvrnil.

»Šlo je skozi,« je dejal Daubenay.

»Ja, jaz sem,« sem odgovoril. »To je bila le vaša tajnica, ki naju je vezala. Zdaj sem pa jaz.«

»Poslušajte,« je dejal Daubenay. Njegov glas je bil vznemirjen; ni dojel, kaj sem pravkar dejal. »Poslušajte: kapitulirali so.«

»Kdo?« sem vprašal.

»Kdo? Oni! Druga stran. Vdali so se.«

»O,« sem dejal. Stal sem tam z roko na steni. Spomnim se, da je bila stena rumena.

»Ponudili so nam dogovor,« je nadaljeval Daubenay, »katerega pogoji so nadvse strogi v obe smeri.«

»Kakšni so pogoji?« sem vprašal.

»Z vaše strani,« mi je rekel, »o nezgodi ne smete govoriti v kakršnemkoli javnem prostoru ali v kakršnikoli zabeležljivi obliki. V vseh pogledih morate pozabiti, da se je kdajkoli zgodila.«

»Sem že pozabil,« sem dejal. »Tako ali tako nisem nikdar imel nobenega spomina nanjo.«

To je bilo res, kot sem že omenil. Zadnji jasen spomin, ki ga premorem, je to, da se je kakšnih dvajset minut, preden me je zadelo, vame zaganjal veter.

»Za to jim je vseeno,« je dejal Daubenay. »Ne mislijo tega. Mislijo to, da morate sprejeti, da zadeva, pravno gledano, preneha biti iztožljiva.«

Nekaj časa sem razmišljal o tem, dokler nisem razumel. Nato sem ga vprašal:

»Koliko mi pa plačajo?«

»Osem milijonov in pol,« je dejal Daubenay.